

1. Караулов Ю. Н. Русская языковая личность и задача ее изучения / Ю. Н. Караулов // Язык и личность. – М. : [б. и.], 1989. — С. 3-8.
2. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1976. – С. 247–248.
3. Приходько А. Н. Синтаксис естественного языка в фокусе когнитивно-дискурсивной парадигмы / А. Н. Приходько // Проблемы перекладознавства, комунікативної та когнітивної лінгвістики // Вісн. ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2003. – № 609. – С. 84–89.

Мельник Наталия. **Анализ языковой личности носителей автомобильного сленга.** Статья посвящена изучению специфики формирования языковой личности носителей автомобильного сленга. Проводится комплексный анализ процессов функционирования и модификации структурно-языковой системы, которая обеспечивает выделение языковых уровней. Исследование генерирует и реализовывает дискурсивный характер, расширяет сферы изучения вербализованных элементов языковых единиц. Демонстрируется процесс дифференциации коммуникативного акта на внутренние и внешние факторы выражения. Происходит ознакомление с ментальной структурой корреляции языковых компонентов. Анализируется лексика, которая имеет кодифицируемую форму выражения, которое обуславливает определяющие черты самовыражения и индивидуализации языкового общения. Объясняются индивидуальные особенности выразительных средств общения в пределах одной группы или вне её.

Ключевые слова: сленг, вербально семантический уровень, когнитивный уровень, прагматичный уровень, системно структурная парадигма, концепт.

Melnyk Nataliya. **Analysis of Motor-Car Slang Speakers Linguistic Personality.** The article is devoted to the study of specificity of the motor-car slang speakers' linguistic personality formation. It is given a complex analysis of the processes of functioning and modification of the structural and linguistic system providing the linguistic levels selection. The research generates and implements a discursive nature, while extending the studying spheres of the linguistic units' verbalized elements. The process of a communicative act dividing into internal and external factors of expression is shown. There is an acquaintance with the mental structure of the linguistic components correlation, as well as an analysis of vocabulary with a codified form of expression stipulating the determining lines of self-expression and linguistic intercourse individualization. The individual features of the intercourse expressive means within the limits of one group or outside are explained.

Key words: slang, verbal semantic level, cognitive level, pragmatic level, system structural paradigm, concept.

Стаття надійшла до редколегії
19.07.2013 р.

УДК 811.161.2'37'373.611

Валентина Пономаренко
Оксана Ляхова

Енантіосемія як наслідок розширення значення похідного слова

У статті на матеріалі похідної лексики сучасної української мови проаналізовано явище внутрішньослівної антонімії, або енантіосемії, як розвитку в семантичній структурі мовної одиниці значення, протилежного первинному. Установлено, що типологічний різновид енантіосемії – емоційно-оцінна (часткова) енантіосемія дериватів може спричинитися розширенням їхньої семантики. З'ясовано, що часткова енантіосемія полягає в зміні значення лексеми шляхом трансформації оцінневого компонента значення через його нейтралізацію на протилежний. Найчастіше енантіосемами, які, розширюючи свої значення, змінюють семантику з позитивної чи нейтральної на негативну, є дієслова.

Ключові слова: енантіосемія, часткова енантіосемія, оцінка, розширення значення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. У процесі еволюції мовної системи постійно відбуваються семантичні модифікації слів, що, за умов змін емоційно-оцінного навантаження, можуть спричинити появу так званої «внутрішньослівної антонімії» [9, с. 182], або «енантіосемії» [16, с. 259]), – розвитку в семантичній структурі однієї мовної одиниці «протилежного значення (яке іноді витісняє первинне, а іноді співіснує з ним)» [17, с. 208].

© Пономаренко В., Ляхова О., 2014

Явище мовної енантіосемії вивчали вітчизняні мовознавці Л. Булаховський, М. Донець, В. Івашенко, І. Муромцев, О. Тараненко, Т. Федоренко, В. Червоножка, зарубіжні – Д. Бунчич, Л. Махмутова, Л. Новиков, О. Соколов, М. Шанський, В. Шерцль, Д. Шмельов та ін. Однак, незважаючи на давній інтерес учених до цього питання (Д. Бунчич указує на те, що наукові дослідження одиниць такого типу починаються вже з XIX ст. [2, с. 1]), лінгвістичний статус внутрішньослівної антонімії і досі є не менш суперечливим, ніж саме явище. Нас цікавить окремих аспект дослідження енантіосемії, який досі не був об'єктом спеціального вивчення в мовознавчій літературі, – установа зв'язку енантіосемії з таким мовним явищем, як розширення значення. **Мета** розвідки – дослідити енантіосемію як наслідок розширення значення похідного слова.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Науковці неодноразово відзначали зв'язок енантіосемії із семантичним розвитком слова, а саме з розширенням значення. Так, І. Муромцев зазначає, що семантична еволюція, яка викликає поляризацію значень у слові, може супроводжуватися розширенням значення [8, с. 79]. Фактично розширення значення в деяких випадках викликає енантіосемію. На думку вченого, такий процес відбувся зі значеннями слів *день*, *секунда*: поряд із термінологічними значеннями, відповідно, «світла пора доби» й «1/60 хвилини» існують значно ширші «доба», «вільний короткий проміжок часу, звичайно, більший за секунду». Ці значення, на переконання мовознавця, є протилежними часовій обмеженості, яка містилася в первинному значенні слів [8, с. 79]. Про причинно-наслідковий зв'язок розширення значення й енантіосемії пише і Є. Смирнов, демонструючи на прикладі іншомовізму *віртуальний*, як одне зі значень у мові-першоджерелі «фактичний, дійсний» розширилося до антонімічного «логічний, такий, що не має фізичного втілення чи реалізований лише в комп'ютері» [13, с. 11].

По-іншому розуміє взаємодію внутрішньослівної антонімії і розширення значення О. Єрмакова. Зокрема, учена стверджує, що іронічне використання деяких груп дієслів може спричинити появу енантіосемії й поступового «збайдужіння» дієслова до характеру об'єкта чи результату дії, на підставі чого відбувається розширення значення. Свої спостереження дослідниця ілюструє прикладами: *засвітитися* (розширене значення – «бути поміченим»), *світити* («очікувати»), *обіцяти* («передбачати») тощо [5, с. 48].

Відповідно до теорії О. Єрмакової, зміна обсягу семантики слова в бік розширення відбувається внаслідок так званої часткової енантіосемії. Тлумачення цього поняття наводить В. Івашенко: **часткова енантіосемія** – це типологічний різновид енантіосемії, що ґрунтується на різноспрямованості прагматичних компонентів (відповідно, **повною** є така енантіосемія, яка виявляється у протиставленні семантично значущих компонентів формальної та змістової структур мовної одиниці) [7, с. 101]. Прагматичним компонентом лексичного значення є додаткова інформація про учасників та умови комунікації, зокрема їхня оцінка мовцем або мовцями. Так, у контексті роздумів про смислову структуру слова В. Виноградов писав, що «у внутрішніх формах слова виявляється не лише «тлумачення дійсності», а й її оцінка», причому, як зазначав дослідник, «саме предметне значення слова до певної міри формується цією оцінкою, й оцінці належить творча роль у змінах значення» [4, с. 25].

Для з'ясування специфіки вияву оцінки як чинника розвитку в семантичній структурі слова протилежних значень важливо враховувати, виразником яких семантичних відношень є емоційно-оцінна (часткова) енантіосемія в сучасній українській мові. Загалом ми виділяємо п'ять основних типів семантичних відношень, якими може реалізуватися явище внутрішньослівної антонімії:

1) «починати – припиняти»: *зав'язати* у значенні «почати які-небудь взаємні дії, розмови тощо, приступити до чогось» [12, т. 3, с. 64–65] і «припинити робити щось, займатися чимось» [14, с. 141], *задимити* – «почати димити» [12, т. 3, с. 109] і «наповнити, наситити, покрити димом, кіптявою» [12, т. 3, с. 109];

2) «дія – знищення результатів дії»: *вирубати* – «рубачи, надати чому-небудь певної форми; виготовити, висікти» [12, т. 1, с. 476–477] («створити щось рубкою» – В. П., О. Л.) і «рубачи, звалювати з кореня все на якій-небудь ділянці (кущі, дерева, ліс і т. ін.)» [12, т. 1, с. 476] («знищувати щось рубкою» – В. П., О. Л.);

3) «більше – менше» (стосовно будь-якої ознаки): *пекущий* – «який надмірно гріє, палить; дуже гарячий, жаркий» [12, т. 6, с. 113] і «дуже великий, сильний (про холод, мороз і т. ін.)» [12, т. 6, с. 113];

4) «уперед – назад»: *сходити* – «ідучи по рівному або ступаючи по сходах, підніматися куди-небудь» [12, т. 9, с. 893] й «ідучи, спускатися куди-небудь» [12, т. 9, с. 893];

5) «добре – погано»: *благий* – «добрий, добросердний, лагідний» [12, т. 1, с. 191] і «слабий, кволий» [12, т. 1, с. 191].

Наведені ілюстрації – це зразки лексикографічно закріпленої енантіосемії, яка є переважно наслідком давніх процесів у лексико-семантичній, фонетичній і словотвірній системах мови. Серед чинників, які здавна спричиняють аналізоване мовне явище, виділяють інтралінгвальні (вплив на семантику деривата протилежних значень словотвірних морфем; творення енантіосемічної за значенням одиниці від різних форм твірного слова; дія семантичної аналогії; випадкове утворення внутрішньослівної антонімії внаслідок різних фонетичних змін) й екстралінгвальні чинники (особливості мислення первісних людей, яке будувалося на сприйнятті навколишнього світу як єдності протилежних начал; прагнення до експресивного вираження думок і почуттів; причини культурно-історичного характеру) [15, с. 56–62]. На сучасному етапі розвитку української мови, що відзначається антропоцентризмом, нове семантичне наповнення лексем залежить передусім від бажань мовця, його прагнення задовольнити прагматичну потребу в позначенні того чи того явища реальної дійсності. Під мовною прагматикою розуміють закріплене в мові ставлення мовця – до дійсності, до змісту повідомлення, до адресата, до самого себе, – яке реалізується насамперед у вигляді оцінки – за загальною оцінкою, параметрами якості, бажаності чи небажаності, за параметром істинності тощо [1, с. 137].

Оцінка мовця – явище і потужне, і нестійке, а тому енантіосемія в сучасній комунікації виявляється і в більшою чи меншою мірою лексикалізованому й граматизованому вигляді, й у такій формі, що абсолютно вільно відтворюється мовцем у будь-якій мовленнєвій ситуації. При цьому за типом семантичних відношень емоційно-оцінна (часткова) енантіосемія наповнює здебільшого групу «добре – погано»: *Як Україна перемогла туберкульоз [...] Фтизіатри визнають, що показники рівня захворюваності і смерті від туберкульозу знижуються штучно, – тяжкохворих на ко-інфекцію, які помирають упродовж місяця в стаціонарі, навіть не реєструють і не вносять до тубстатистики* (ДТ, № 10/2013).

Трансформація оцінневого компонента значення на протилежний у межах однієї лексеми відбувається під впливом контексту. У такому разі значення слова змінюється в напрямку амеліорації або пейорації.

Енантіосеми, які під впливом іронічного використання в мовленні змінюють семантику з позитивної чи нейтральної на негативну, – переважно дієслова. Наприклад, вербативи *діставати, заробити, нагородити, отримати, прогресувати* тощо, які спочатку називали дії з бажаним об'єктом чи результатом, унаслідок іронічного контекстуального вжитку з часом набувають протилежних значень.

У тлумачному словнику вказані дієслова наведені як багатозначні. Зокрема, лексема *діставати* має такі дефініції: «брати, витягувати що-небудь звідкись», «дотягуючись, досягаючи, доторкатися до чого-небудь», «здобувати, відшукувати що-небудь, долаючи труднощі», «одержувати щось очікуване, потрібне, необхідне // заробляти працею (про заробітну платню) // здобувати яке-небудь звання, роботу і т. ін. // одержувати назву, ім'я і т. ін. // одержувати винагороду», «одержувати розпорядження, вказівку і т. ін. про здійснення чого-небудь», «відчувати на собі (фізично або морально) діяння чого-небудь // захворювати, заражатися якою-небудь хворобою», «видобувати, виробляти що-небудь», «указує на здійснення того процесу, стану, що названий абстрактним іменником – прямим додатком», «набувати нової ознаки, особливості», «бути в належній кількості; вистачати» [12, т. 2, с. 308–309]. Зважаючи на те, що в «Словнику української мови» Б. Грінченка фіксуємо аналізовану одиницю зі значеннями «діставати, дістати, добувати, добути», «отримувати, набувати» [10, т. 1, с. 392], а етимологічний словник за редакцією О. Мельничука тлумачить видову пару дієслова *діставати* – *дістати* як «взяти, витягти; досягти, здобути» [6, т. 2, с. 92], первинне використання дієслова визначаємо як таке, що передбачало бажаний об'єкт або результат дії. Наше припущення підтверджує й семантика етимологічно близької до аналізованого слова лексеми *достаток* – «велика кількість, багатство» [6, т. 2, с. 92, 115]. Бажаний об'єкт або результат дії, очевидно, позначився на існуванні в семантичній структурі деривата семантичного компонента «бажане». Однак ця сема виявляється нестійкою, із часом вона елімінується, і розвивається розширене значення «діставати, брати, отримувати що-небудь» (як бажане, так і ні). Саме це розширене значення, на наше переконання, спричиняє розвиток у семантичному обсязі дієслова *діставати* значень із небажаним, непрогнозованим об'єктом або результатом дії. Так постали фіксовані словниками дефініції «одержувати розпорядження,

вказівку і т. ін. про здійснення чого-небудь», «відчувати на собі (фізично або морально) діяння чого-небудь // захворювати, заражатися якою-небудь хворобою» [3, с. 305], «набридати» [11, с. 112], а також некодифіковане значення «одержувати що-небудь неприємне, небажане». Відповідно, стали можливими контекстні використання на зразок *Рапорт мав прийняти полк, але дістав важке поранення: снайперська куля зачепила мозок і вибила око* (2000, № 599/2012); *Напевно, нас іще все, що коїться, остаточно не дістало. Якщо дістане, то, напевно, буде страшно, але тоді, можливо, щось зміниться. Очевидно, у нас настільки сильна звичка терпіти й виживати за будь-яких умов, що викликати протест може тільки неймовірно сильний пресинг* (ДТ, № 4/2009).

Такі значеннєві трансформації відбулися й з іншими лексемами. Так, семантика слова *заробити* розвивалася від значень із бажаним об'єктом чи результатом дії «працюючи, набути права на одержання плати або одержати плату за виконувану роботу», «мати якийсь зиск, вигоду внаслідок певних дій, продажу, спекуляції і т. ін.; нажитися» [12, т. 3, с. 293] через утрату семи на позначення чогось бажаного й розширення значення до «виконуючи певні дії, отримати що-небудь» (виділюваному нами генералізованому значенню відповідає фіксоване словником «заслужити що-небудь своїми вчинками, поведінкою, діяльністю» [12, т. 3, с. 293]). І саме розширене значення викликало появу словникового значення «дістати яке-небудь покарання за свої вчинки» [12, т. 3, с. 293] чи розмовного «виконуючи певні дії, отримати що-небудь небажане, погане» (*Необхідності мити руки дуже часто немає – перестаравшись, можна заробити великі турботи: від місцевого дисбактеріозу до дерматитів...* (ДТ, № 25/2011)), при цьому об'єкт або результат дії, як бачимо, не є бажаним.

Простежуємо розвиток енантіосемії, спричинений розширенням значення, і в лексеми *нагородити*¹, яка, за словником, позначає дію «дати нагороду кому-небудь // висловити подяку, виразити задоволення, схвалення, виявити прихильність у нагороду за що-небудь», «віддячити, відплатити комусь за що-небудь», «наділити кого-небудь чимось небажаним, неприємним // дати певну назву (переважно негативну)» [12, т. 5, с. 54]. Гадаємо, останнє з названих значень постало внаслідок супроводжуваного метафорою розширення первинного значення «дати нагороду кому-небудь». Як і в описаних вище зразках, у семантичній структурі деривата зникла диференційна сема «щось бажане», що дало поштовх генералізації значення й використанню номена в найрізноманітніших мовних ситуаціях, а згодом і в негативно конотованих контекстах. Наприклад: *Молекулярно-генетичним методом доведено: «іспанка» була колись викликана тим, що хворі кури «нагородили» вірусом свого грипу свиней, які паслися поряд* (ДТ, № 48/2005); *Можна уявити, як здригнулися від цих слів президента українські послы й почали гадати, кого з них у разі, якщо майбутня перемога виявиться такою самою «винятковою», як і попередня, негайно нагородять достроковим звільненням із займаної посади* (ДТ, № 13/2008); *Лише трохи переважаючи за статками оточення, можна «нагородити» своїх дітей букетом психологічних проблем, властивих справжнім багатіям* (ДТ, № 36/2007).

Зміна значення з позитивно окресленого на негативне внаслідок поступового його розширення можлива також без участі іронії. Так, лексема *прогресувати*, що трактувалася як «переходити на вищий ступінь розвитку; йти шляхом прогресу // робити успіхи в чому-небудь, удосконалюватися» [12, т. 8, с. 160], імовірно, на певному етапі свого розвитку втратила диференційні семи «вищий ступінь», «успіх», «удосконалення», а в умовах нинішніх екологічних, військово-політичних, соціальних негараздів отримала негативну конотацію, позначаючи розвиток небажаних явищ дійсності. Як і в ситуації з розглянутими прикладами, слово *прогресувати* може не передбачати бажаного об'єкта дії, і непрогнозованість результату дії спричинена розширенням семантики. У словнику наведено таке розширене значення – «поступово зростати, збільшуватися, посилюватися» [12, т. 8, с. 160], хоча реальний слововжиток засвідчує заміну семи «поступово» семою «швидко». Наприклад: *А у 5–13 % хвороба з самого початку прогресує без жодних «передішок», поступово відбираючи в людини можливість бачити, ходити, самотійно себе обслуговувати і, нарешті, жити...* (ДТ, № 15/2006); *«Україна сьогодні стала однією з найбільших проблем ПАРС. Не те щоб у Росії або в Азербайджані ситуація принципово краща, але у цих країнах вона стабільно нехороша. В Україні ж негативні тенденції прогресують дуже швидко», – зазначив один із французьких депутатів* (УП, 11/2011).

Розвиток поляризованих значень енантіосемів, викликаний розширенням значення, можливий також і в напрямі амеліорації, тобто «покращення» семантики слова з негативною до позитивної. Таких прикладів ми зафіксували небагато. У сучасному мовленні простежуємо тенденцію негатив-

ного ставлення до суспільно-політичного життя, стану економіки та культури держави, що й спричиняє кількісне переважання випадків пейорації над амеліорацією.

Слова на кшталт *загрожувати*, *погрожувати* традиційно відзначені негативними конотаціями. Це підтверджують і словникові тлумачення: *загрожувати* – «з погрозою говорити що-небудь, попереджати про щось; погрожувати, нахвалятися // робити погрозливий жест», «містити, таїти в собі яку-небудь загрозу, небезпеку // становити собою якусь загрозу, небезпеку для кого-, чого-небудь // бути неминучим для кого-небудь, насуватися на когось (про щось страшне, неприємне)» [12, т. 3, с. 94–95], *погрожувати* – «попереджати з погрозою про покарання; грозити покаранням // робити загрозливий жест», «містити, таїти в собі яку-небудь небезпеку, загрозу // бути неминучим, невідворотним для кого-небудь», «лякати своєю близькістю, можливістю здійснення // залякувати чим-небудь» [12, т. 6, с. 724].

Залучення аналізованих лексем до широкого кола різноманітних контекстів спричинило розширення значення до «бути чим-небудь у майбутньому», позбавленого сем «погроза», «небезпека», «щось страшне, неприємне». Іронічне використання дієслів із розширеним значенням сприяло зміні семантики з негативної на позитивну, щоправда, лише на мовленнєвому рівні (словник не фіксує позитивно конотованих значень): *Не можна допустити, щоб через стандарти обмежувалася творчість наших педагогів і вчених та можливість появи в Україні власних «гарвардів» і «кембриджів». Хоча останнє найближчим часом Україні не загрожує, а все ж таки...* (<http://anvsu.org.ua>, дата звернення: 16.08.12); *Поки цю країну душить корупція і згортається вільна конкуренція, ніякий стрибок в інноваційну економіку їй не загрожує* (ДТ, № 8/2012); *А якщо після дієти ти миттєво повернешся до звичного харчування: до булочок, салатів із майонезом і макаронів із сиром, то схуднення тобі не загрожує* (<http://econova.com.ua>, дата звернення: 16.08.12).

Розширення семантики спричиняє її «покращення» також у випадках ігнорування емоційно-експресивних властивостей лексеми. Часто мовленнєві енантіосемічні одиниці, які пройшли шлях амеліорації значення, супроводжуються формулами *в хорошому сенсі*, *по-доброму*. У цьому разі слово, яке традиційно позначає негативне явище, можна, на думку мовця, використовувати на позначення явища позитивного. Наприклад, у реченні *Крім того, Спейсі в хорошому сенсі хворий на джаз* (ДТ, № 37/2011) словосполучення *в хорошому сенсі* нівелює негативні семи «хвороба», «поганий стан здоров'я», «нездоровий» (за словником, *хворий* – «який має яку-небудь хворобу, нездужає; нездоровий // уражений хворобою (про органи і частини тіла) // який свідчить про поганий стан здоров'я людини, наявність у неї якоїсь хвороби // уражений хворобою (про рослини та їхні плоди) // нездорова, недужа людина» [12, т. 11, с. 46]). Значення слова *хворий* у вказаному контексті розширюється до значення «який має виразні вияви чого-небудь» і змінюється на позитивно конотоване. Так само розширили семантику слова *консервативний* (за словником, «який обстоює, захищає старе, віджиле; ворожий прогресові» [12, т. 4, с. 263]), *провокувати* (за словником, «навмисне підбурювати кого-небудь на якісь дії, вчинки і т. ін. // навмисне викликати ту чи іншу подію, створювати конфліктну ситуацію і т. ін.», похідне від *провокація* «навмисні дії окремих осіб, організацій, держав тощо з метою штовхнути їх на згубні для них вчинки» [12, т. 8, с. 144]). Наприклад: *А лінія його долі в Театрі саме така – статечна, неістерична, неметушлива, чоловіча, у хорошому сенсі «консервативна»* (ДТ, № 9/2012); *Він говорив, що закони в мистецтві одні: добро – зло, чорне – біле, світло – тінь, от тільки методи різні, але ж це лише справа техніки, головне ж – думка, почуття! Тому він багатьох молодих людей завжди по-доброму провокував на експерименти з різножанровим мистецтвом* (ДТ, № 11/2007).

Розширення семантики й енантіосемія вжитого з формулами *в хорошому сенсі*, *по-доброму* похідного слова, гадаємо, завжди ситуативні й найбільш непередбачувані з-поміж інших розглянутих випадків. Мовець, свідомо чи ні, може використовувати такі формули «покращення значення» в будь-якому контексті для всіх одиниць, які первинно позначають негативні явища дійсності.

Висновки. Аналіз фактичного матеріалу виявив, що розширення значення похідного слова може бути пов'язаним з енантіосемією, а саме бути причиною розвитку в семантичній структурі лексеми антонімічних значень. Здебільшого випадки розширення значення похідних слів викликають явище так званої емоційно-оцінної (часткової) енантіосемії – типологічного різновиду енантіосемії, що ґрунтується на різноспрямованості прагматичних компонентів. Семантика слова під впливом іронічно маркованого контексту може розширюватися й змінювати свою оцінку в бік амеліорації чи пейорації. Умовно таку зміну значення можемо навести за схемою: слово зі значенням, закріпленим

у словнику й прив'язаним до певних мовних ситуацій (позитивно чи негативно конотованих) → поступове абстрагування значення й утрата прив'язаності до чітко визначеного контексту внаслідок використання слова в не властивих раніше мовленнєвих ситуаціях → зміна позитивної чи негативної семантики на протилежну їй. Констатуємо, що розширення значення як чинник розвитку в семантичному обсязі похідного слова протилежних значень – це одна із форм вияву змінності лексико-семантичної системи мови, її здатності до семантичного варіювання і є поширеним явищем у сучасній українській мові.

Умовні позначення

ДТ – газета «Дзеркало тижня» (Україна);
УП – інтернет-видання «Українська правда»;
2000 – газета «2000».

Джерела та література

4. Апресян Ю. Д. Избранные труды. Т. 2 : Интегральное описание языка и системная лексикография / Ю. Д. Апресян. – М. : Школа «Яз. рус. культурь», 1995. – 767 с.
5. Бунчич Д. Энантиосемия внутриязыковая и межъязыковая как проблема коммуникации / Д. Бунчич // *Leksyka w Komunikacji językowej* : материалы конф. – Гданск : [б. и.], 2001. – С. 1–5. – Режим доступа : <http://homepages.uni-tuebingen.de/daniel.buncic/enantio/enantio.pdf>
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
7. Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове) / В. В. Виноградов. – 4-е изд. – М. : Рус. яз., 2001. – 720 с.
8. Ермакова О. П. Семантические процессы / О. П. Ермакова // *Современный русский язык. Активные процессы на рубеже XX–XXI веков.* – М. : Яз. славян. культур, 2008. – С. 33–99.
9. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / голова редкол. О. С. Мельничук. – К. : Наук. думка, 1982–2006. – Т. I–VI.
10. Іващенко В. Термінологічна репрезентація типологічних різновидів енантіосемії в когнітопросторі лінгвістики / В. Іващенко // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка».* – Сер. : Проблеми укр. термінології. – 2010. – № 675. – С. 98–105.
11. Муромцев І. В. Енантіосемія як спосіб номінації в сучасній українській мові / І. В. Муромцев // *Українська мова : Історія і стилі.* – Х. : Основа, 1992. – С. 76–97.
12. Новиков Л. А. Антонимия в русском языке (Семантический анализ противоположности в лексике) / Л. А. Новиков. – М. : Изд-во МГУ, 1973. – 291 с.
13. Словарь української мови : в 4 т. / упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. – К. : Вид-во Акад. наук Укр. РСР, 1958. – Т. 1–4.
14. Словник сучасного українського сленгу / упор. Т. М. Кондратюк. – Х. : Фоліо, 2006. – 350 с.
15. Словник української мови : в 11 т. / голова редкол. І. К. Білодід. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. I–XI.
16. Смирнов Е. Е. Особенности передачи англоязычной терминологии в области электронной бытовой техники : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Е. Е. Смирнов. – М., 2004. – 22 с.
17. Ставицька Л. Український жаргон : словник / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 496 с.
18. Червоножка В. С. Причины появи енантіосемії в сучасній болгарській мові / В. С. Червоножка // *Наук. зап. НаУКМА* : [зб. наук. пр.]. – К. : [б. в.], 2000. – Т. 18. – С. 56–63.
19. Шерцль В. И. О словах с противоположными значениями (или о так называемой энантиосемии) / В. И. Шерцль // *Хрестоматия по истории русского языкознания* / под ред. Ф. П. Филина. – М. : [б. и.], 1973. – С. 259–264.
20. Шмелев Д. Н. Современный русский язык: Лексика : [учеб. пособие для студ. пед. ин-тов] / Д. Н. Шмелев. – М. : Просвещение, 1977. – 335 с.

Пономаренко Валентина, Ляховая Оксана. Энантиосемия как следствие расширения значения производного слова. В статье на материале производной лексики современного украинского языка рассмотрено явление внутрисловной антонимии, или энантиосемии, как развития в семантической структуре языковой единицы значения, противоположного первичному. Установлено, что типологическая разновидность энантиосемии – эмоционально-оценочная (частичная) энантиосемия дериватов может вызываться расширением их семантики. Выяснено, что частичная энантиосемия заключается в изменении значения лексемы вследствие трансформации оценочного компонента значения посредством его нейтрализации на противоположный. Наиболее часто энантиосемами, которые, расширяя свои значение, изменяют семантику с положительной или нейтральной на отрицательную, являются глаголы.

Ключевые слова: энантиосемия, частичная энантиосемия, оценка, расширение значения.

Ponomarenko Valentyna, Lyakhova Oksana. Enantiosemy as a Result of the Derivative Word Meanings Widening. The article deals with the problem of derivative word enantiosemy as a case of polysemy, in which one sense of the word is in some respect the opposite of another sense of the same word. The authors determined that the typological kind of enantiosemy – derivative word emotional and evaluative (partial) enantiosemy – may be a result of word meanings widening. It was found that the partial enantiosemy is the change of word meaning by transforming the evaluative component of meaning with neutralization to the opposite. The most common enantiosemes that change the semantics of positive or neutral to negative are verbs.

Key words: enantiosemy, partial enantiosemy, evaluation, word meanings widening.

Стаття надійшла до редколегії
05.08.2013 р.